

UČITELJSKI T O V A R S I.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

V Ljubljani 1. avgusta 1865.

List 15.

Deklica.

Jutro je. Letajo ptice po zraku, Višnjeve terga, rudeče, rumene,
Pesnice mile- veselo pojó, Pisane, bele i same lepé,
Zarja enaka srebernemu traku, Lil'jo ko vgléda sred trave zelene,
Kaže se tam nad visoko goró. Solzna izreče besedice té:

Deklica mlada pa hodi po trati, »Kakoršna ti si, sem tudi jaz bila,
Jasnega čela, rudečih je lic, Znan še ni sercu strupeni bil zrak,
Danes sklenila je šopek nabrati, Zdaj pa, od kar je nedolžnost minila,
Šopek 'z naj lepših pomladnih cvetic. Up mi nekdANJI zakriva oblak.

Cvétí zercálo nedolžnosti verlo,
Zmirom spominjaj mladino na sé,
Da, ko se na te oko bo ozerlo,
Serce imelo bo sladke željé«.

Miroslav Turk.

Izreki in pregovori.

Po berilih najdemo izreke, ali k sklepu nekterih vaj kakor posebne berilne vaje. Pregovor je vodilo za življenje, katero poterjuje skušnja, povedano v kratkih besedah. V pregovorih je veliko modrosti in resnice. Ljudstvo jih rado rabi in solí ž njimi svoje govorjenje. Otroci marsikaj pozabijo, česar se v šoli naučé, pregovorov pa ne pozabijo tako hitro. Marsikteri pregovor tudi sedaj ne razumejo; ko pa človeku pamet dozori, ko ga življenje zmodrí in skušnja izučí, prav dobro spozná jedro v pregovoru.

Koliko je pregovor vreden v šoli? Toliko, kolikor vsak dober nauk. Samo na sebi se pa razumé, da poduk v keršan-

skem nauku je prvi nauk, in vera ima naj več vpliva do človeškega serca; pregovori pa tudi žlahnijo serce in čutilo, dajejo lepe nauke, ter k lepemu zadržanju, k pridnosti in delavnosti priganjajo in spodbujajo. Če so serca otrok za drugo podu čevanje pripravne, naj sprejemajo tudi nauke, kateri se jim podajajo v pregovorih.

Kako pa naj učitelj ravná s pregovori, ktere ima po šolskih knjigah i. t. d.? Da se otroci pregovorov le iz glave naučé, ni še zadosti. Koliko pride do serca nauka, kateri je v teh besedah? Kjer je izrek na koncu kratke povesti, je to prav lahko; nauk se le izpelje iz povesti, in pregovor je zadosti jasen. Kjer so pa pregovori sami kakor berilna vaja, naj učitelj te pregovore razjasni s kratkimi povesticami, če vé resničnih, toliko bolj bo to zdajalo; naj pové otrokom, da ti izreki nič ne povedo, kar bi že ni bili slišali v keršanskem nauku. Postavim, učitelj razlaga učencem pregovor: „Ena garjeva ovca vso čedo pokvari“. Hitro bodo otroci razumeli, kaj hoče ta pregovor učiti; učitelj tudi lahko pridene priliko od gnjilih in zdravih jabelk in govori od pohujšanja. Iz teh pogovorov si učenci lahko zapomnijo zlato resnico. „Varuj se slabe drusčine.“ Skorej ravno tega pomena je tudi pregovor: „Po hudi tovaršiji rada glava boli“. Da nas pa slaba tovaršija pri ljudeh pripravlja ob dobro ime, dasiravno nismo nič napačnega storili, pové naslednji pregovor: „Kdor se med otrobe meša, ga svinje pojedo“.

Kolikorkrat berem z otroci pregovor: „Vsak berač svojo mavho hvali“, otroke smeh posili, ter mislijo si ubožeca, ki hodi s svojo mavho od hiše do hiše prosé in nabiraje milodare. Koliko zlatih resnic je vendar v teh neznatnih, rekel bi, v nelepah besedah! Nekteri ljudje v drusčinah od ničesar druzega ne govoré, kakor od svoje osebe, od svoje hiše, od svojih znancev i. t. d. Vsaka druga beseda je „jaz“, pa „pri nas“, „naša mati“, „naš ata“, in tega se tako privadijo, da ne spoznajo, kako se s takim govorjenjem ljudem pristudijo.

Takošnemu pogovoru pri otrocih dostavi učenik še drugi navadni pregovor: „Lastna hvala je umazana halja“. Otroci potem razumejo, kaj hoče povedati prvi in drugi pregovor. Enacega pomena je n. pr. tudi pregovor: „Prazen sod ima velik glas“.

Veliko podučnega, če ravno ne o nravnem oziru, pa v

vsakdanjem življenji in za šole po kmetih ima pregovor: „Kra-
va pri gobcu molze“. Veliko lepega in koristnega se zamore
pri tej priliki otrokom povedati, kako naj z živino lepo in pa-
metno ravnajo, jo skerbno gleštajo, kar jim prinaša časní dobi-
ček; je pa to tudi znamenje dobrega serca po besedah sv.
pisma: „Pravični se tudi živine usmili; hudobnikovo serce pa
je terdovratno in neusmiljeno“.

Dragi moj sobrat na šolskem polji! pokazal sem ti, kako
obdelovati pregovore in izreke; povedal sem ti, koliko vredno-
sti imajo sploh pri šolskem nauku; lahko bi to pomenkovanje
na dalje raztegnil, pa bojim se, da ti ne postanem nadležen s
takošnim razlaganjem, kakoršnega že sam umeš; samo nekaj
še hočem v tej reči opomniti.

Vsaki kraj ima tudi svoje posebne pregovore, ktere ti
skerbno nabiraj, in če jih prideneš k unem v šolskih bukvah,
imel bodeš lepo zbirko zlatih nauk, ktere boš po potrebah in
okolisčinah ponujal in podajal svojim učencem. Jezičnemu o-
troku, ki rad prinaša od vseh krajev novice, porečeš v krat-
kem: „Kdor veliko govori, mora veliko vediti, ali lagati. Ti pa
si še majhen in neskušén, kako ti hočeš toliko vediti! vsaki
pometaj pred svojim pragom“.

Kedar zanikernega in pozabljivega otroka po nalogo domu
poslješ, mu lahko rečeš: „Vidiš, kdor nima v glavi ima v petah“.

Kedar ti je v šoli treba bolj strogo ravnati ali še celó
za šibo prijeti, opomni otroke na pregovor, ki je sicer po
nemškem posnet, pa je tudi na Slovenskem dober in resničen,
namreč: „Kdor ne verjame, pa čuti“.

Končavši ta sostavek rečem le to: Pregovori niso zastonj
ali kar nalasč po naših berilih; čerka, tedaj tudi berilo je mert-
vo; učeniki naj ga oživljajo; slab učenik ne bo vedil tudi z
dobrim in lepo vredjenim berilom kaj početi; njemu je vse
mertvo, pusto, prazno, priskutno ali pa preveč otročje; kdor pa
noče berila umeti in porabljevati, treba je, da včasih tudi
kaj družega bere, in bo spoznal, da učenost je povsod le ena,
a da je po berilih tako razdeljena, kakor je ravno šolam po-
trebno. — —k.

Odgojevanje nekdanj in sedaj. *)

Spisal M. Močnik.

Imaš sinove, uči jih in pripoguj jih z mladega; imaš hčere, vari njih život, in ne kaži jim veselega obraza.

Sir. 6 — 7.

Mislimo si otroka, ki ima obilno vsega, česar potrebuje za telesno življenje, pa nima nikogar, da se z njim pogovarja in z njim občuje.

Po telesu bi se razvijal, rasel in se dobro počutil, a dušne moči bi se ne razvijale; njegov duh bi dremal; ne znal bi niti misliti, niti govoriti. Ko pa dete otrok postane in se zbudijo njegove dušne moči, tedaj jame spoznavati vnanje stvari, misliti ter govoriti. Kdo pa je prvega človeka učil misliti in govoriti? „Stvarnik pripelje vse živali pred Adama, in ta jim daje imena?“ Bog sam je učil Adama, in da bi se mu razvile dušne moči in bi prišel k spoznanju samega sebe, njemu dá prvo zapoved.

¶ Nevbogljivega in nepokornega človeka Bog ne zaverže, dalje ga podučuje, odgojuje, in mu obljubi o svojem času poslati odrešenika. Tudi pozneje uči in odgojuje stvarnik človeka, dasiravno ne tako neposrednje, in odgojuje in bo odgojeval človeški rod, dokler ne zgine z zemlje; človeški duh enkrat zbujen, zbuja se od roda do roda, in se bo zbuja, dokler ne izdihne poslednji Adamov sin svoje duše v roke stvarnikove.

Poglejmo pa dalje, kako je človeški duh napredoval, koliko je tistega nauka, ki ga je dobil od stvarnika, ohranil in obdržal, kako se je dalje izobrazoval in rasel v spoznanji samega sebe in svojega namena.

Stare ljudstva, Egipčani, Hindostani, Asirci, Kaldejci, Feničarji in pozneje Greki in Rimljani so dosegli v nekterih rečeh precej veliko stopnjo v omiki in izobraženosti; bili so pa v posvetnih rečeh čedalje umniši in brihtnejši, v božjih rečeh čedalje nevednejši; svojega bližnjega so zatirali, v sužnost devali in ga le toliko čislali kakor sploh blago. Omika in umetnost je dostikrat stregla njih nenasitljivi strasti in pohotnosti. V velikem rimskem cesarstvu, kolika revščina! kolikošno zatiranje ubogih! pa kakošna zapravljalnost, gizdavost in ošabnost pri gospodovavcih! Takošna je bila paganska omika!

Vsa drugačna pa je bila keršanska omika, ktero je odrešenik in učenik človeškega rodu iz nebes prinesel. „Ubogim se sveti evangelji oznanuje. — Storite dobro tim, ki vas sovražijo; molite za tiste,

*) Iz letošnjega „Letnega sporočila“ mestne glavne šole pri sv. Jakobu v Ljubljani.

ki vas žalijo in preganjajo“. Oholi in ošabni svet, dasiravno v neznane reve zakopan, ne mara za zveličanski nauk, umori oznanovavca nebeškega nauka, svojega naj večjega dobrotnika; preganja in mori njegove poslanca; poslednjič keršanstvo vendar le zmaga; paganski Rim se umakne keršanskemu Rimu, in zveličanski nauk in ž njim resnični humanizem se razširja po svetu; kmali dohití in prekosí keršanstvo tudi paganski svet v učenosti in vednosti. O vesoljnem preselovanji narodov pade stari Rim, in omika gre pod zlo; surovi pa krepki in nravni narodi se pokristijanijo; začne se po Evropi daniti, posebno ko je Karol Veliki s svojimi slavnimi zmagami paganstvu terdo na noge stopal. Prizadeva si, da izобрази in omika podložne svojega velicega cesarstva. Podlaga prave omike in sreče za narode bila pa je njemu le keršanska vera. Srednji vek, surov in silen v svojem činjenji, velikansk v hudobiji in čednosti, je ves poln lepih zgledov keršanskega življenja; njegov značaj, njegove države so bile zgolj keršanske. Šole so bile cerkvene naprave, ljudje se niso sramovali keršanko misliti in govoriti; celó veselice so bile keršanske; mladost je vidila lepe zglede, in to je izrejevalo. Po spisih starih greških in latinskih pisateljev, ktere so le enostransko presojevali in preveč občudovali, širil se je v 15. stoletji napačni humanizem; učenost je zašlá na krive pota.

Tako imenovana verska reformacija po Lutru in Kalvinu sveta ni zboljšala, ljudi ni osrečila, učenosti in vednosti ni povzdignila, marveč svet v neznane reve in stiske pahnila in odperla široke vrata strastim, nejeveri in razdjanju v cerkvi in državi. Ta nova vera je njegovim naslednikom še vse preveč keršanska, ker veruje v Božje razodenje; pravijo, da tudi tega učenemu človeku nitreba. Peter Bajle, prvi enciklopedist, je rekel: „Dober protestant sem, ker protestiram zoper vse, kar se godí (zoper vso veljavo v cerkvi in državi)“. Kako blagonosna in zveličavna je takošna omika in izobraženje, to nam pričuje zgodovina od leta 1789. do današnjega dneva.

Pa takošno premišljevanje bi nas predaleč pripeljalo od namena. Podajmo se k odgojevanju. Tukaj je humanizem (!) in nejevero svetoval in priporočal modrijan iz Genevé: „Kar iz Božje roke pride, je vse dobro in popolnoma, le v človeški roki se popači. Človek pride, popolnoma dober na svet (tedaj brez izvirnega greha). Odgoja naj skerbí, da nedolžnega svet ne spridi. Učenost je kriva vseh rev, pod kterimi človeštvo zdihuje. Če je vera človeku potrebna, naj si jo izvoli, kedar pride k pameti“. Njegov Emil, idéal po katerem naj se izreja in odgojuje, ni vedil do 15. leta čisto nič od Boga in

da ima neumerjočo dušo. Ves pedantizem (h kateremu prišteva tudi poduk v veri in nravi) pri odgojevanji naj se odpravi, in mladi človek naj se podučuje le v rečeh za življenje koristnih in potrebnih (tedaj krasti in goljufati smé, le varuje naj se, da ga nihče ne zasači). In čuda, tega apostola so ljudje občudovali, njegovo ime v zvezde kovali in v mnogih krajih pri izreji mladine vbogali in ga, žali Bog, že sedaj vbogajo.

Ni ga bilo menda časa v zgodovini, da bi toliko govorili in pisali o šolah in o izreji, kakor preteklo in sedanje stoletje. Vlada in občine veliko storé za šole in za poduk prostega ljudstva; in to prizadevanje znamuje sedanji vek.

Bog je bil prvi, ki je človeka podučeval, in kaj ga je podučeval? — Da njega, svojega stvarnika, ljubi in častí in mu služi. Človek to v nemar pusča, poslednjič skorej čisto pozabi, zabrede čedalje bolj v zmote, in pogrezne se v stiske in reve. Učenik in odrešenik pride na svet; nevednega in zmotenega človeka zopet podučí, in mu pokaže pot, po kateri naj hodi, da si iz rev pomaga. Človek, v posvetnih rečeh prebrisan, ne mara za božji nauk, ne sprejme jarma Gospodovega, išče sreče po potih, kjer je ne najde; tava za zapeljivo lučico svoje berljave pameti, pa noče gledati jasnega solnca Božje modrosti. To je v kratkem prizadevanje človeškega duha, ki je sam sebi dosti moder. Nesreča družil ga ne zmodrí; enak je otroku, ki ne verjame, da ogenj peče, dokler si sam persta ne prismodí. Viditi je, kakor da bi stvarnik pripusčal, da ljudje v našem stoletju še enkrat poskusijo, kam pridejo v socialnem življenji brez pozitivne vere.

Ljudska šola je, rekel bi, eden naj pripravnejših pripomočkov do omike, sreče, blagostanja in iz mnogih vzrokov sedaj veliko bolj potrebna, kakor nekdanj, skorej neogiblivo potrebna, in v posvetni vednosti in učenosti napreduje s svojim časom; ali njena podlaga mora biti keršanska, njen značaj keršanski; mladost naj se izreja po keršanskih načelih, ktere se nikdar ne spreminjajo.

Sej drugačne ljudske šole nimamo, drugače se tudi ne izreja mladost po učenih šolah?!

Odgovor na to vprašanje bi me kar preveč zvodil od predmeta; samo naj vprašam: koliko današnji svet čisla in častí keršanski živelj v šoli in družini? „Kar je pozitivno keršanskega, je odveč, ni za naše olikane čase in za učene ljudi, k večemu za prosto in nizko ljudstvo“. Tako sploh dan danes govori vnemaren svet; in nejevera in brezbožnost se razširja od učenih in imenitnih sta-

nov na prosto ljudstvo. — Poglejmo, iz kakošnih nagibov dan današnji starši in rejniki otroke priganjajo k pridnosti in nravi. To je zmeta vseh zmot; svet hoče nraven biti, pa noče samega sebe zatajevati; hoče moder biti, pa ne spozná svoje reve in nadloge, in išče sreče tam, kjer je ni; pri odgojevanji mladine ga vodi namesto zdrave keršanske misli tisti bolelni in slabotni humanizem, ki napolnuje blaznice in jetnišnice. Otroci se staršem preveč smilijo; rajši jih izgovarjajo, kakor da bi jih pametno strahovali, in ker starši ne morejo slišati svojih otrok jokati, pa oni pozneje pretakajo britke solze nad spridenimi otroci.

Neki svobodnjak, tako imenovani frajmavrar, toži prijatlu, kako je njegov sin razujzdan in hudoben. Ta mu svetuje, da naj ga zapiše v Marijansko bratovščino, kakoršno so imeli dijaki v tistem kraji med sabo. To se zgodi, in v nekterih mescih je bil ta mladi človek ves drugačen in ne prvemu podoben.

Kar je enega duha in ene misli, se dan danes zbira in napravlja družbe in družbice. Kar je pa v družih okolisčinah in družih razmerah mogoče, bi morda kazalo, da se vpelje tudi pri dijacih. Mladost se rada zbira in vnema za vse dobro in lepo; ravno tako hitro in rada pa zabrede na napčno pot, in če ne najde poštene drusčine, išče in najde pa nepoštenu. Lepa je narodna misel, močna in oživljajoča, in vnema serce mladenčevo za vse dobro in lepo, a pogubonosna in razdevajoča postane, ako se zverže; nravo gre tukaj staviti pred narodnost timveč, ker so v političnih rečeh misli tolikanj zmedene, da se od ene strani nepokorsčina in nepostavnost razglasuje za domorodno djanje, od druge strani pa se pravično in poštenu domoljubje na sum deva in natolcuje. Ko bi pa v takošnjem društvu keršanska misel vladala, bi prenehali vsi mednarodni prepiri; okoli dobrega jedra, kakoršno je še zanesljivo med dijaki, zbirala bi se mladost; med sabo bi vidila lepe zglede in se spodbudovala in vnemala za vse lepo in blágo.

Mladost večidel sama sebi, ljubemu Bogu in angelu varhu izročena, vidi slabe zglede med sabo, vidi jih med svetom, in rada zgubi, kar ima naj boljšega, — sveto vero.

Kakošna je mladina, vsak lahko vidi; zakaj je takošna, lahko spoznamo. Pervo je, da se zleg spozná; drugo pa, da se po moči odvráčuje, in ker so časi drugačni od nekđaj, naj se rabijo tudi nenavadne sredstva.

Varhi mladine, prevdarite to reč, in če vam svèt dopade, oprostite pisateljevi osebi!

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXXII.

U. Slovensko pisavo. — Da je priloga slovenski iz lastnega imena Slovenec in iz obrazila -ski, to vem, in od le-té končnice pravi Janežič, da „prirašča brez ozira na spol imenom narodov, stanov, krajev in časa in tvori tako imenovane splošne svojivne pridevnike, kateri kažejo, kar je lastno več osebam in stvarjem skup ali vsem ljudem kacega naroda ali stanu, ali pa vsemu kraju, vsemu času“, da se godijo pred in z njo mnogotere spremembe, da pismena in celi zlogi časih odletijo kakor p. slovenski namesti slovenecski, doleneč — dolenski, goreneč — gorenski, pevneč — pevski, rokodeleč — rokodelski i. t. d.

T. Najpred je slovenski iz Sloven in -ski; v stsl. se je glasilo to ime v enojnem št. Slovénin' lat. slovenus, v množn. Slovéne, in pridevnik slovénsk' slovenicus na pr. slovenski jezik, rod, knez, slovensko pleme i. t. d.

U. Ravno tako se nareja slovanski iz Slovan in -ski, ne pa iz Slovanec, ktera oblika menda celo ni navadna. Kako se pa potem loči slovanski in slovenski v pomenu?

T. Kakor se loči latinski „slavicus“ in „slovenicus“, ali nemški „slavisch“ in „slovenisch“. Pervo tedaj je v splošnjem ali občnem, drugo pa v posebnem smislu. Sej menda veš, kateri so Slovani, kateri pa Slovenci? Da razvidiš, kateri se štejejo k unim, kod so stanovali in še zdaj stanujejo, poglej in beri p. Šafaříkov narodopis z zemljekazom (z mapo) in njegove slavne „starožitnosti slovanske“ (slavische Alterthümer); za te pa poglej Kozlerjev „zemljovid slovenske dežele in pokrajin“, in jasno ti bode vse.

U. Že vem, da Slovan je občno ime, in da Slovani smo vsi skupaj p. Slovenci, Hrovati, Serbi, Bulgari, Rusi, Poljaki, Čehi, Slovaci in drugi rodovi ob Labi proti severju in vzhodu; Slovenec je pa posebno ime, in Slovenci smo Slovani po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, Goriškem, Istrijskem ter po nekterih bližnjih krajih. — Če je pa slovenski pridevnik v posebnem pomenu, in se izpeljuje kar iz Sloven in -ski, ali je ime Sloven, Sloveni tudi le posebno ime?

T. Nekdaj je bilo ime posamesnega plemena ali rodu slovanskega, ali pozneje se je povzdignilo v občno, in po tem se ima v knjigah iz raznih časov tudi razno razlagati, sedaj v posebnem zdaj v splošnjem pomenu. — Prav vseč mi je še zdaj v obliki Sloven — Sloveni, in ker smo za posebni rod poprijeli se imena Slovenec — Slovenci, je razloček gotov, in pisava Sloven — Sloveni, kakor Slovan — Slovani, v občnem smislu „Slave — Slaven“ nedvomna. Drugač je zastran pridevnika „slovenski“, kateri utegne biti dvomljiv; da se temu ognemo, pišimo torej „slovenski“ le v posebnem pomenu „slovenisch“, „slovanski“ pa v splošnjem t. j. „slavisch“.

XXXIII.

U. „Slovaci imenujejo sami sebe tudi Slovence, svoj jezik slovanski ali slovenski, svojo deželo kot nekdanj še sedaj tudi Slovenčino“ — si pisal ti sam l. 1860, in če se prav spomnim, sem bral sim ter tje v slovanskih spisih tudi obliko Slovinci, in po tem slovinski.

T. Res je to, da se Slovaci — Slovaki po Ogerskem imenujejo Slovenci v enakem obziru kakor mi, in morebiti še z večo pravico. Oni so pravi nasledniki nekdanjih Slovenov ob Donavi, in torej prav zovejo svoj jezik slovenski v lastnem pomenu, v občnem pa tudi slovanski jezik ali narečje slovansko.

U. Kteri Slovani se kličejo po tem Slovinci, in katerih jezik je slovinski?

T. V starih, zlasti jugoslovanskih knjigah se bere oblika slovinski prav dostikrat v tistem smislu, v katerem se rabi Sloven — slovenski, in treba je tedaj jo na tanko ločiti. Sedanji čas se imenujejo nekteri severni Slovani ob Labi sami sebe Slovince — Slovence, in govor svoj slovinski pa tudi slovenski.

U. Zdi se mi, da tudi nam Slovincem pravijo nekteri Slovinci, ali ne?

T. Reš je, in sicer Čehi imenujejo nas zahodnje Slovence po Štajerskem, Koroškem, Kranjskem Slovince in jezik naš slovinski, da nas razločijo od vzhodnjih Slovencev ali Slovakov po Ogerskem, ktere pišejo za Slovence, in njihovo narečje zovejo slovansko, ktero jim je jezik če-

skoslovanski. Pomen se ravna torej po jeziku slovanskem, v katerem je pisana knjiga.

U. Kaj pa, ko bi mi zahodnji Slovenci svojim vzhodnjim bratom po Ogerskem rekli zdaj Slovinci?

T. Da bi bila zmešnjava še večja, kaj ne! Sej jim pravimo Slovaci — Slovaki, in jezik njihov je slovaški, — oblika razumna in razločna dokaj.

U. V srednjem kotu med nami so pa Slavonci, in Slavonec je še le prav posebno imenovanje po deželi v kraji med Savo in Dravo, vendar se loči lahko od oblik Slovenec — Slovak, slavonski od slovenski — slovaški.

T. Znamenito je, kar piše o tem imenovanju Kurelac, da je „Slavonac le izvrnuto ime Slovenac“, da so Slavonci nekdanj bili pravi Slovenci ter govorili slovenski, in da je sedanja oblika le popačena po tujih latinsko-madžarskih zgledih.

P a š n i k.

Zgledi. Zgledi imajo neizrečeno veliko moč; to se vidi prav posebno na tem, kako se otroci govoriti naučijo. Čegav je otrok, in kakošnega stahu so njegovi starši, skleniti se more po glasu in izreki govorjenja. Od domačih se nauči otrok govoriti; govori pa tako, kakor sliši, da drugi marljajo, dobro ali slabo; prejme tedaj tudi vnanjo obliko v govorjenji le od drugih. Nekteri tako lepo, pohlevno in mirno govoré, da gane to tudi surovega človeka, in žlahnuje njegovo besedo. Govoriti je otroku važen opravek, ker si z govorjenjem kratek čas dela, tedaj krepko izrekuje, določno zapopada, ter besedo večkrat posnema in jo ponavlja. Vsaka nova beseda je njemu nenavadna, premišluje jo in izgovarja. Otroci radi poslušajo surove in nespodobne besede, jih premišlujejo, in domači se čudijo ko slišijo, da otrok zavalí kako kosmato.

Iz tega pa vidimo, koliko pri družinah tudi posli pomagajo otroke izrejevati. „Srečen je otrok“ pravi Herder, kteri sliši od svoje perve mladosti lepe, razumljive, človeške glasove, kteri mu vravnajo jezik in govorjenje. Srečen je otrok, kteremu njegova mati ali postrežnica, njegovi bratje in sestre, prijatli v besedi podajajo razum in lepo obnašanje; tega ne pozabi nikdar, ker govoriti se učimo le tako, da druge slišimo govoriti“.

Skerbni starši tedaj otrokom ne dajejo za postrežbo poslov, kateri slabo izgovarjajo besede ali nad otroci revskajo; še veliko bolj skerbno pa varujejo svojo hišo pred posli, kateri pohujšljivo govoré. Na prvo starši dostikrat ne porajajo, ker ne premislijo, da otroci ne govoré drugače, kakor slišijo; drugo pa je tako škodljivo, da menda ni staršev, ki bi vedoma svoje otroke izročevali takim poslom. —

V šoli. Sveti škof Klemen obišče enega dne šolo keršanske občine v Rimu. Tu najde učenika sedeti med otroci na tleh; otroci so se okoli njega igrali in kratkočasovali; eni so ga za brado in lase cukali, drugi so ga za obleko vlekli, vsi pa so vpili in kričali, da se je glasni hruš in truš razlagal po šoli. — Ko pa škof notri stopi, vse potihne, in Klemen migne učeniku na stran, ojstro ga pogleda in mu očita takošno vedenje pri otrocih, rekoč: „Ali se to spodobi učeniku Gospodove občine?“ Popija, tako je bilo ime učeniku, odgovori, ter pravi: „Ali ni pustil tudi naš odrešenik otroke k sebi priti, ter jim ni tega branil, in jih je božal!“ — „Da“, odgovori na to sveti Klemen, „a on je roke na nje pokladal, in jih k sebi jemal in jim govoril od Božjega kraljestva“.

Književni jezik v šoli. Učitelj na deželi si mora prizadevati, da domačo mladost soznani s slovenskim književnim jezikom, da deček, kedar šoli odraste, ter se loti poljodelstva, rokodelstva ali obertnije, zna brati gospodarske in druge podučljive knjige, časopise in spise, in da more tudi lepo moliti iz kakih lepih molitevnih bukev i. t. d. Knjige mora ljudstvo razumeti, ako hoče iz njih kaj dobička zajemati. Dolžnost slovenskega učitelja je tedaj, da, kolikor je mogoče, šolsko mladost uri v dobrem književnem jeziku.

Ni zadosti, da učitelj učencem razlaga in pojasnuje to ali uno nerazumljivo besedo; tudi ni dovolj, da se samo v šoli rabi književni jezik, v navadnem govoru pa govori pokvarjeno; pokazal bi učitelj s tem, da to, kar v šoli uči, ni potrebno, ker se še sam po tem ne ravna. Kaj si more učenec misliti, ako sliši pokvarjene besede in izraze iz ust svojega učitelja enako prostemu pastirju? Torej, ljubi učitelj! prizadevaj si da to, kar z besedo učiš, tudi očitno v djanji pričaš. Zapomni si pregovor, ki pravi: „Besede mičejo, zgledi vlečejo“. L. Bo . . . č.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

4. marca. „Vi ste vedno sami“ sem djal danes gospodu duhovnemu pomočniku. On pa mi pokaže svojo omaro s knjigami, in me tako le zaverne: „Ni res, jaz nisem nikoli sam, vidite da imam vedno dovolj prijatlov in dosti družbe“. Tudi jaz spoznam, da so dobre knjige in časopisi dobri prijatli, s kterimi se človek vedno lahko pogovarja, dokler in kolikor hoče.

Če dobim dobro knjigo v roke, mi navadno več koristi, kakor naj boljša družba; če pa je malovredna, jo pustim, in ona zavoljo tega ni huda na me, in me ne opravlja, kakor marsikdo, ki se ne pečam ž njim.

5. marca. Bliža se že pomlad, in kmali se začnejo dela na vertu in na polji. Da se učitelj peča tudi s sadjorejo, je to z njegovim stanom kaj primerno. Vselej, kedar sadim, obrezujem in ravnam mlade drevesca, malo manjka, da ž njimi ne govorim, kakor z učenci v šoli. Jaz bi rekel, da dober učitelj v šoli je gotovo tudi priden sadjorejec na vertu.

6. marca. Danes je prišel k meni mlad učiteljsk pripravnik iz mesta, in me med drugim tudi vpraša marsikaj o učiteljskem stanu. Ker sem precej vidil, da on pri učiteljstvu pričakuje zlatih gradov, mu posebno na serce govorim, kako se mora učitelj vaditi, da si more tudi kaj odreči, kedar je treba, in da se mora tega že zgodaj navaditi, če hoče, da mu v učiteljskem stanu ne bode ternje rastlo. Oj, koliko nezadovoljnežev in zavoljo tega tudi slabih učiteljev je med nami, ker se že zgodaj niso navadili ravnati po vetru različne osode!

7. marca. Ne vem, kako je; nekteri učitelji tožijo, da se naveličajo šole in da bi si radi naredili večkrat šolske praznike, ko bi smeli; pri meni je to drugače. Vselej grem vesel in rad v šolo, in to sicer iz več vzrokov. Naj imenitnejši vzrok pa, ki mi priljubljuje šolo, je ljubezen do ljube domače mladosti. Oj, kako srečen in vesel bom, če bom kdaj mogel reči, da sem s šolo kaj koristil svoji ljubeznjivi domovini in milemu domačemu narodu! Dobro vem, da nježne cvetice, ki se sadé v otroške serca, pozneje večkrat usahnejo, ker jih posmodé mrazi mnogoterih časov; toda pa tudi dobro vem, da večkrat celó od usahnjene in zamorjene cvetice ostane še sim ter tje kaka živa koreninica, ki pozneje na novo požene, in zopet prelepo zraste in donaša obilo lepega cvetja.

Šolska letina.

»Tovarsk« ima pred sabo že mnogo letnih sporočil, razredb, klasifikacijonov i. t. d.; naj tedaj svojim ljubim bravcem, kakor vsako leto, tudi letos pové, kakošno letino imamo na šolskem polji! — »Classification« c. k. normalke v Ljubljani kaže, da je bilo v tej šoli v štirih razredih 755 učencev, v nedeljski šoli pa 204 učenci, vkup 959 učencev, katerih imena so vse brez razločka — slovenske, laške, nemške i. t. d. — po nemški pisane. Radi bi vedili, po kateri postavi se smejo imena drugače pisati in kaziti, kakor jih duhovni gospodje pravilno pišejo v kerstne knjige in liste, in kakor jih starši in učenci sami izgovarjajo in pišejo. — Mestna glavna deška šola pri sv. Jakobu je izdala letos slovensko-nemško »Letno sporočilo«, v katerem so spisi: »Odgojevanje nekdanj in sedaj« (M. Močnik), »Zur Gründung der städtischen Knabenhauptschule zu St. Jakob in Laibach« (A. Praprotnik), »Predniki in učitelji«, »Iz šolskega dnevnika«, »Razredba učencev«, katerih je bilo v vsakdanji in v nedeljski šoli 393. — »Classification« učenk ljubljanske dekliške glavne šole pri č. č. Uršulinaricah ima v znotranji in vnanji šoli 1008 učenk. Lepo število! Domače imena so pisane po slovenski. — Letno sporočilo tukajšnje višje gimnazije ima tudi letos slovensk sostavek »Matiju Čopu v spomin«, ki ga je razun vnanje oblike mično spisal gymn. učitelj gosp. K. Melcer. — Letnik c. k. višje realke pa je letos ves nemški in sim ter tje celó latinski. Čuda! — Čisto slovensko letno sporočilo c. k. deške glavne šole v Loki ima spise: I. »Loška šola nekdanj in sedaj«, II. »Predstojniki in učitelji šole«, III. »Razredba učencev«, katerih je bilo v vsakdanji in v nedeljski šoli, vkup 342. — Razredba učenk v dekliški loški glavni šoli pri č. č. Uršulinaricah kaže v znotranji, vnanji in v nedeljski šoli 430 učenk. — Razredba pod imenom: »Učenci in učenke očitne glavne šole v Kranji« ima 170 učencev in 109 učenk. Nemško povabilo k spraševanju pa kaže v vsakdanji in v nedeljski šoli vkup 454 učencev in učenk. — »Klassifikation« deške glavne šole v Kamniku ima v vsakdanji in v nedeljski šoli 215 učencev, katerih imena so, se vé da, po slovenski pisane. — Tudi kamniška dekliška šola ima letos slovenski pregled, ki naznanja v 3. razredih 93 učenk. — »Klassifikation« glavne šole v Terziču ima v vsakdanji, v enkratni na teden in v nedeljski šoli 596 učencev in učenk. 34 učencev je hodilo tudi v sadjorejno šolo. Slovenske imena so pisane lepo po slovenski. — »Klassifikation« c. k. glavne šole v Novem mestu ima v vsakdanji in v nedeljski šoli 250 učencev. Tudi tukaj so slovenske imena v slovenski obliki.

Novice.

Iz Goriške nadškofje. Slednji, kdor pazno prebira „Uč. Tovarša“, more reči, da sta nam njegov „Vedež“ in „Klatež“, v resnici postala ljuba gosta. Že večkrat sem se bil namenil, jima južino pri njih vходу napraviti, pa vselej sem se bil zakasnil tako, da nisem se mogel ž njima kaj o naših šolskih zadevah pomenkovati. Ker pa iz 13. lista vidim, da se je „Klatež“ že priklatil na Tominsko, ga gostoljubno povabim tudi v naše kraško in ipavsko domovanje. Povem mu pa že popred, da o takih zadevah, kar on piše, kakor bi se

častita duhovščina ne poganjala zadosti za omiko slovenskega ljudstva, ne bo trohice najdel, timveč zadel bo na posebno zložnost in prijaznost duhovskega in učiteljskega stanu. Ne tajim sicer, da se tu pa sem po farah in kuracijah ne manjka takih posvetnjakov, kateri so se samoučno čitati in pisati naučili, kateri so dosihmal, ko pri njih učitelja ni bilo, se za modrijane šteli, da jim ni nobeden kos, sedaj pa, ker so učitelji večidel tudi pripravni, da preberó kak vradni list in da bornemu kmetu naredé kak pobotni list, pa zavoljo tega in drugega učitelja zeló sovražno obrekujejo in o prilikih tako zvito čezenj hudo govoré, da mu je gorjé, šuntajo ubogo ljudstvo in še celó pri č. duhovščini ga černijo. Takim modrijanom pa se večkrat zoperstavlja č. duhovščina in dobromisleči ljudje, ali gorjé tudi njim. Pri njih je učitelj celó izbóčen iz keršanske vere, mlačen kristijan, ne zna učiti, ne orglati, ne peti in ničesa po njih volji; pri vsaki priložnosti ga psujejo, z nevošljivim očesom pisano gledajo, in ako bi jim bilo mogoče, bi ga koj z družino vred pahnili iz službe po svetu.

Neverjetno je, pa je vendar res, kar tukaj povem! Nek učitelj gre se enkrat zvečer nekoliko sprehat. Imel je pa navado, da je pri taki priložnosti, če je na potu zadel na starše, kateri svoje otroke neredno v šolo pošiljajo, da jih je opominjal na njih sveto dolžnost. Kar naletí nekega dne na očeta, ktereга, čeravno je vedil, da mu je neprijazen, tako le nagovori: „Priatelj! zakaj ne pošiljate svojega sina v nedeljsko šolo?“ S tem učitelj vžgé plamen v razkačeno serce, in kmet mu koj odgovori: „Kaj pa govorite? ali ne veste, da je naša fara kaznovana, ker imamo slabega učitelja, ki ne uči kot elementar?“ Učitelj ga spodobno pogovarja, toda kmet se mu pa le šaljivo posmehuje; kar se primeri, da mimo pride č. g. kaplan tistega kraja. „Ravno prav“ pravi poterti učitelj „da so g. kaplan tukaj“ in mu v pričo kmeta vse pové, kar se je bilo prigodilo, kmet se g. kaplanu prilizovaje nisko prikloni; g. kaplan pa mu hitro in stvarno dokaže, kaj se učenci učé v nedeljski šoli, in potolaži učitelja. Kmet pa jo kmali naprej odrine. Slava takemu verlemu duhovniku! Takih in enacih prigodb bi zamogel stotero povedati. Tudi pri nas bi nam bilo večkrat gorjé, ako bi se čast. duhovščina v cerkvi in zunej ne potegovala za učitelje. Tista nadloga in sebičnost, koja se je pa pri nekterih slovenskih krajih med učitelje in podučitelje vgnjezdila in svetu prepír razkrila, izvira iz tega, ker učitelji in podučitelji malo ali nič ne čitajo. Jaz mislim, da bi ne bil mogel živeti že 16 let na deželi med bornimi in sirovimi kmeti, ako bi si s čitanjem na kratil časa. Učitelj pa naj ne čita le samo sedanjih časnikov, temuč naj prebira tudi še stare, post. „Šolskega prijatla“. Med tečnim ukom bode najdel, da tudi o tistih časih niso učenikom vselej rožice cvetele, timveč bodeče ternje jih je pri težavnem delu tudi pikalo.

Priporočam tudi pedagogično knjigo „Kellners Pädagogik“ in „Helfert Volksschule“. — Sedaj še nekaj novic. Če se obrnemo na Kras, dobimo tu v komenskem šolskem okraji sivega starčka dekana in šolsk. ogleda v. č. g. Andr. Kocman-a, kateri so v 25. letih svojega nevtrudljivega bivanja ustanovili 12 rednih novih ljudskih šol,

katere sami vsako leto obiskujejo, in učitelje, šolske prednike in starše za šole spodbujajo. Zavoljo mnogih zaslug o šoli so jih presvitli cesar izvolili za častnega korarja. In tako bi še lahko imenoval več č. gospodov, ki se neprenehoma trudijo za omiko prostega ljudstva s tem, da podpirajo šolo in učitelja, toda delavne, tihe serca nočejo hvale, ter jim je slajša dobra zavest. — Učitelji v teh krajih moremo reči, da nas častita duhovščina ljubi in je nam prijazna. Prav dobro se spominjam, da v. č. g. Mervig, šolski ogleda v Černicah, so vselej učitelje svojega okraja, ktere so 4. in večkrat na leto k šolskim zborom povabili, napravili kosilo, in se tako z učitelji veselili, kakor oče s svojimi že davno zgubljenimi sinovi. V. č. g. fajmoštri vabijo, bi skoro rekel, vsaki veči praznik svoje duhovne in učenike k obedu, kjer se združeno pomenkovajo in poštene veselice obhajajo, in kar je meni znano, ne bom najdil duhovnika pri nas, da bi ne bil svojemu učitelju v vseh rečeh prijazen. Če vidijo in zapazijo duhovniki ubožtvo pri učitelju, mu celó z živežem in dnarjem pomagajo. Šolski ogledniki znajo pomagati svojim starim učenikom tudi tako, da k njih pomoči njihove za učiteljski stan vgodne sinove na očetov sedež priporočajo in postavljaje, da jim hvaležni sinovi ljubi kruh služiti pomagajo. Kar zadene materni jezik v šoli, more se reči, da vživa vse pravice. Čast, duhovščina se poteguje čez vse za narod in nravno omiko, kar vera, um in človeška pamet veleva. Pri neki priložnosti, ko sem nekega učitelja komenske dekanije obiskal, mi je res v serce globoko seglo viditi lastnorčni odpis v. č. nadškofijskega višjega šolsk. nadzornika — odgovor na neki protokol šolskega zbora v slovenskem jeziku. — Toliko za sedaj za srečni prihod „Klatežu in Vedežu!“

Učitelj goriške nadškofije.

Od sv. Jurja na Goričkem. — Da šole lahko enkrat boljše napredujejo, imamo po novih ukazih obilno pripomočkov. — Dosihdob smo radi učitelji tožili, če nam pri podučevanju ni bilo kaj po volji, vzrok tega so bile večidel šolske zamude. Sedaj pa je drugače, ker moramo, in tudi vemo tej napaki v okom priti. Pri nas namreč je prečastito šolsko okrajno ogledništvo ukazalo, da mora učitelj svojemu gospodu župniku vsaki teden ustmeno, vsaki mesec pa pismeno naznaniti, kateri učenci slabo hodijo v šolo, da se staršem pové, kako žalostno je to za mladinsko izrejo. Šolske zamude pa se morajo tudi c. k. okrajni gosposki naznanjati. Vsako čertert leta se sostavi izkaz, ki ga poterdijo g. g. župnik, šolski ogleda in župan, ter ga po preč. šolskem ogledništvu predložé gosposki, da to reč vreduje. Kar pri nas šolskemu redu nasprotuje, je le to, da 6 let starih otrok malo dobivamo v šolo, ker so večidel za šolo še nepripravni; vendar pa potem z 12. letom že navadno izostajajo. Pa tudi to se bode menda kmali vravnalo, ker z združenimi močmi se vse lahko stori.

Iz Celovca. Kjer koli kak prenapet Nemeč ali — ker je poturčenec hujši kot Turk — kjer kak izštudirani nemškutar prebiva, tam imata gg. fajmošter in učitelj zastran slovneskega jezika v šoli gotovo sitnosti in težave. To pričajo pritožbe, ki so jih nektere občine ali srenje vložile in prosile, naj se slovensčina — materin jezik šolske mladine — iz šole izpodi in tuja nemsčina vpelje. Take prošnje

so vložile občine: Grabštajnska, Bekštajnska, Ukovska in Truška. Te dni je prišel odgovor na te pritožbe od visokega ministerstva, in kakor slišimo tako, kakor zdrava pamet in postava veleva. Namreč prvi nauk mora po slovenskih farah slovensk biti, še le potem, ko so učenci v slovenskem jeziku dobro izurjeni in vterjeni, prestopi se na drugi deželni jezik; kersanski nauk se pa uči vsa leta v tem jeziku, kakor se božja beseda v cerkvi oznanuje. — Slovenci! ne dajte se motiti in slepariti nekterim šalobardam; spoštujte svoj materin jezik, tirjajte ga v ljudski šoli, in delajte tako, kakor delajo vsi drugi narodi po vesoljnem svetu: Za mladino je le materin jezik, torej za slovensko mladino slovenski jezik!

(„Slovenec.“)

Iz Černomlja. V predzadnjem listu „Uč. Tovarša“ v dopisu: „Iz Bele Krajne“ se mi je po neljubi naključbi — bilo je nekoliko besedi izpusčenih — pomota vrinila, po katerih se je po mislih g. Šaferja, dopisnika iz Metlike, ondašnje šolstvo grajalo. — Nisem mislil šolstva, ampak šolsko poslopje, ponavlja je besede, ki sta jih gg. učitelja sama pri učiteljskem zboru v Semiču izrekla, da šola, t. j. šolsko poslopje, ni šoli podobno. — Kaj da „skrivni kraji“ pomenijo, pa res ne umem, in serčno bi želel, da bi mi to g. metliški dopisnik razjasnil. Pravite Vi tudi, g. Šafer, da sem černomaljski glavni šoli strašansko hvalo pel. O tej reči sem le povedal, kaj se pri nas bere in uči. S tem sem mislil le pokazati napredek černomaljske glavne šole. Kje bi bil pa napredek, ko bi vsak zamolčal to, kar spozná, da je dobro, koristno in potrebno? Že star pregovor veljá posebno pri učiteljstvu: „Kdor ne napreduje, pa zaostaja — gre rakovo pot“. Še veliko bi Vam lahko povedal, pa se bojim, da bi nam še bolj ne očitali hvale — pro domo sua. Tudi nas bo vse zelo zelo veselilo, ako nam tudi Vi kaj omenite, kakošno je kaj pri vas šolstvo, in kako da napreduje. Gotovo, kar bo le posneme vrednega, bomo radi posnemali in vaši šoli še izverstneji panegirikon peli, kakor ste ga pa Vi nam. *L. Knific.*

Iz Ljubljane. V šolskem letu 1864 je bilo na Krajskem: šolskih okrajev 21, duhovnij 288, glavnih šol 14, malih (trivialnih) šol 264, šol za silo 55, šoli za učitelje 2, ženskih obertnijskih šol 7, obertnijskih šol za rokodelske učence 3, navadnih ponavljavnih (nedeljskih) šol 181, sadjorejnih šol 20, čebelorejnih šol 5, svilorejnih šol 3, katehetov 183, učiteljev glavnih šol 38, učiteljev malih šol 162, podučiteljev 33, učenic 26, podučenic 11, obertnijskih učenic 13, učiteljskih pripravnikov 25, za vsakdanjo šolo vgodnih otrok 51007, v šolo jih je hodilo 23450; za nedeljsko šolo vgodnih je bilo 26803, v šolo jih je hodilo 14647; lastnih šolskih poslopij je bilo 160, — po jeziku je bilo slovenskih šol 163, slovensko-nemških 53, nemških 17. V primeri s prejšnjim letom so to leto 3 šole, 5 učiteljev in 2 lastni šolski hiši več. Število slovenskih šol se je pomnočilo za 35, število slovensko-nemških šol pa se je znižalo za 32. („Schulb.“)

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.